

II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ KADINLIK DERGİSİ MODA SAYFALARINA YÖNELİK BİR İÇERİK ANALİZİ*

Emine KOCA

Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi, Moda Tasarımı Bölümü, emine.koca@hbv.edu.tr
ORCID 0000-0001-6607-5652

Gülşah POLAT

Öğr.Gör.Dr., Giresun Üniversitesi Şebinkarahisar Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Moda Tasarımı Bölümü,
gulsah.polat@giresun.edu.tr ORCID 0000-0001-8448-9947

Koca Emine ve Gülşah Polat. "II. Meşrutiyet Dönemi Kadınlık Dergisi Moda Sayfalarına Yönelik Bir İçerik Analizi". ulakbilge, 52 (2020 Eylül): s. 995-1006. doi: 10.7816/ulakbilge-09-52-03

* Bu çalışma, 2. yazarın doktora tezinin ön çalışmasından üretilmiştir.

ÖZ

II. Meşrutiyet döneminde Osmanlı devleti birçok alanda Avrupa'yı takip etmeye başlamış, gelişen düşünce akımları ve basın faaliyetleriyle birlikte yaygınlaşan kadına yönelik dergiler her açıdan kadının gelişimini desteklemiştir. II. Meşrutiyet döneminde yayınlanan kadın dergilerinden biri olan Kadınlık Dergisi özellikle moda ile ilgili sayfalarıyla Batılı giyim tarzının benimsenmesinde ve modanın yaygınlaşmasında etkili olmuştur. Kadınlık dergisindeki kadın modasına yönelik sayfalardaki görsellerin içerik analizi yöntemiyle nitel (tasarım) özelliklerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada, derginin Türk kadınının giyinme kültüründeki değişimine etkilerine de yorumlar getirilmiştir. Derginin 1912 yılında yayınlanan sayılarında yer alan moda ile ilgili görseller tematik kodlama tablolarında sunulmuş, kodlara göre giysi görsellerinin biçimsel çizimleri yapılmış ve temalar oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda ortaya çıkan temalarda, derginin çoğunlukla Avrupalı kadın ve Avrupa modasına yönelik bilgi ve görsellere yer verdiği, ayrıca kadınları giysilerini dikmeye teşvik ederek kalıp ve dikim konusunu da işlediği görülmüştür. Bu çalışmanın Türk giyim tarihine kaynak oluşturacağı ve bu alandaki araştırmalara da katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, II. Meşrutiyet, kadın, giyim, dergi, moda

Makale Bilgisi:

Geliş: 7 Ağustos 2020

Düzeltilme: 12 Eylül 2020

Kabul: 20 Eylül 2020

Giriş

Çok uluslu geniş bir coğrafyaya sahip olan Osmanlı Devleti yüzyıllar boyunca değişik kültürlerle etkileşim içinde bulunmuş, sosyo-kültürel değişim olgu ve süreçlerine maruz kalmış ve böylece son derecede zengin tecrübe ve kültür mirasına sahip olmuştur. Ancak zaman içerisinde bu durum sürekli değişim ve yenileşme hareketlerine sahne olmuştur. Daha önce başlayan batılılaşma, yenileşme ve modernleşme çabalarının devamı niteliğinde olan II. Meşrutiyet, sadece siyasi alanda değil toplum hayatının bütünü üzerine etkili olan köklü değişimlere yol açmıştır. Yakınçağ Türk tarihi açısından önemli bir dönüm noktası olan II. Meşrutiyet, Lale Devri ile başlayıp Tanzimat, Islahat ve I. Meşrutiyet dönemleriyle tamamlanan uzun soluklu Batılılaşma hareketinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Birecikli, 2008: 212). Tanzimat'ın ilânı ve onu takip eden Islahat, Kanun-ı Esasi, Meşrutiyet gibi bir dizi reform hareketi, Avrupa gerçeği karşısında Osmanlı Devleti'nin resmen kendisini yenileme anlamında Batı'ya yönelme sürecini göstermiştir (Barış, 2010: 12). Bu süreçte kadınlarla ilgili konular zaman zaman gündeme gelse de Osmanlı Devleti'nde kadın sorununun bilinçlenmesi, 20. yüzyılın başlarından itibaren kendisini her alanda hissettirmeye başlamış, iletişim araçlarındaki yaygınlaşma ve eğitim, siyasal, toplumsal ve düşünsel köklü değişiklikleri yanında getirerek yeni bir dönem yaratmıştır (Akgündüz, 2013: 67).

II. Meşrutiyetin yenileşme hareketleri ilk başlarda siyasi, eğitim, hukuk gibi alanlarda uygulanırken, değişim ve dönüşümün dinamikleri kadınlara da yansımış, daha önceleri hiç görülmemiş bir kadın hareketinin biçimlenmesini de sağlamıştır (Koca ve Polat, 2020: 432). Bu dönemdeki gelişmelerden etkilenen kadınlar giyim kuşam tarzı olarak Avrupa'yı takip etmeye başlamış aynı zamanda bu dönemde yeni bir milli moda oluşturulmasına çalışılmıştır (Kurnaz, 1992: 43). Kadınlar bu yıllarda, bilinen kadın profilinden çok farklı bir biçimde, hak talep eden mücadeleci tavırlarıyla basında, eğitimde, sanatta ve çalışma hayatında etkilerini artırarak, düşünebilen ve eleştirebilen bir birey olarak kendilerini ifade etmeye başlarken, sosyal yaşam alanlarında kadınların konumuna yönelik erkeklerin bakış açıları da değişmiştir. Bu değişimde yayın hayatındaki zenginleşme ve beraberinde ortaya çıkan, kadının toplumdaki yeri ve statüsü üzerine odaklanmış olan kadın ve düşünce dergilerinin önemli rolü olmuştur. Koca ve Koç (2019:4), toplumların yönlendirilmesi ve tanımlanmasında, inşa edilip zamanla içselleştirilen imajların büyük rolü olduğuna dikkat çekerek, dönemlerin giyim modasını yönlendirmede moda dergilerinin son derece etkin olduğunu belirtmektedirler. Bu etki yenileşme hareketlerinin yoğun yaşandığı bu dönemde giyim kuşam biçimlerinde oldukça fazla hissedilmiştir. Bu bağlamda, II. Meşrutiyet döneminin Batılılaşma hareketinde doğrudan ya da dolaylı olarak etkisi olan basın faaliyetlerinin Türk kadınının uzun yıllar süregelen gelenekselleşmiş giyinme biçimlerinde de değişime yol açması da kadın dergilerinin bu konudaki önemini artırmıştır. Toplumun farklı kesimlerinden sosyal ve siyasi açıdan tepkileri de beraberinde getiren bu değişimde kadın dergileri, Türk kadınının Batı'ya açılan penceresi olarak görülmüştür. Sadece giysi modası değil kişisel bakımdan, saç ve makyaja kadar pek çok konuda bilgi ve görsellerle, Türk kadınının modernleşme sürecine etkin bir şekilde katkıda bulunarak kadın giyimindeki radikal değişime öncülük etmeleri, bu dergilere belgesel nitelik kazandırmıştır. II. Meşrutiyet ve sonrasında yaşanan değişimler ve her alanında gittikçe yaygınlaşan alafranga anlayış, giyim konusunda da dönemin gazete ve dergilerinden yakından takip edilmeye başlanmıştır (Koca 2012: 678). II. Meşrutiyet döneminin yarattığı özgürlük ortamında kadınları her açıdan bilgilendirmeyi ve geliştirmeyi amaçlayan ve aynı zamanda Avrupa modası kadın giyimini de tanıtan dergilerden biri Kadınlık Dergisidir. Kadınlık, 1912 yılında toplam 12 sayı yayınlanmıştır. İçerik bakımından oldukça zengin olan Kadınlık Dergisi, edebiyat, yemek, dikiş, çocuk bakımı, en son moda olan giysi kalıpları ve saç bakımına kadar geniş bir yelpazedeki bilgileri Avrupalı kadın görselleriyle birlikte kadınlara sunarak onları değişime teşvik etmiştir. Bu nedenle, Türk kadınının giyinme kültüründeki değişimde birincil kaynak olarak kadın dergilerinin incelenmesi önemli görülmüş ve bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmuştur.

Çalışmada, Kadınlık Dergisindeki kadın modasına yönelik sayfalardaki görsellerin içerik analizi yöntemiyle nitel (tasarım) özelliklerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Küresel moda anlayışının beraberinde getirdiği estetik değerlerin değişimi toplumların geçmiş yaşamlarının birikimleri olan kültürlerinin izlerini taşıyan gelenekli halk giyim kuşamının değerlerinin yitirilmesi durumunu da gündeme getirmektedir (Koç ve Koca, 2019:174). Bu nedenle, Türk kadınının giyinme kültüründeki değişimde etkin olan faktörlerin ortaya konması açısından çalışmanın önemli bir kaynak oluşturacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın amacı, verilerin toplanması ve verilerin analizi açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

II. Meşrutiyet dönemi Kadınlık Dergisinin 1912 yılında yayınlanan sayılarındaki kadın modasına yönelik sayfalarındaki görsellerin içerik analizi yöntemiyle nitel (tasarım) özelliklerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu nitel araştırmada; derginin tüm sayılarındaki moda yönelik sayfalar belirlenerek, giysi özellikleri tam olarak görülebilen görseller belirlenmiş, kronolojik sıralamayla görsel tabloları oluşturulmuş ve derinlemesine incelenmiştir. Bu doğrultuda, derginin 2,3,4,5,7 sayılarında yer alan 11 adet kadın giysi görseli analiz edilmek üzere belirlenmiştir. İnceleme sürecinde tematik kodlama işlemi yapılarak, kodlara göre giysi görsellerinin biçimsel çizimleri yapılmış ve kodların oluşturduğu temalar belirlenmiştir. Sayfalardaki Osmanlıca metinlerin Türkçe tercümesinden elde edilen bilgiler doğrultusunda dönemin Avrupa kadın modasının tasarım özellikleri açıklanmış ve Türk kadının giyinme kültürüne etki edecek teşvik edici ve yönlendirici bilgiler yansıtılmıştır. Son olarak döneme ait Avrupa kadın giyim modasını yansıtan görsellerin kodlarına göre oluşturulmuş temalar şematik olarak sunularak dönemin kadın giyim modasının genel hatları çizilmiştir. İçerik analizinde unsurlar, bir kodlama sistemi ile gerçekleşir. Kodlama, metindeki bilgileri sistematik olarak gözleme ve kaydetme biçimleriyle ilgili bir dizi talimat ya da kuraldır (Neuman 2013: 468). Temaların bulunması için, önce kodlar bir araya getirilir ve incelenir. Kodlar arasındaki ortak yönler bulunmaya çalışılır. Bu bir anlamda tematik kodlama işlemidir. Tematik kodlama için ilk aşamada ortaya çıkan kodları bir araya getirebilecek türden temaların belirlenmesi gerekir (Yıldırım ve Şimşek 2008: 236-237). Bu doğrultuda alan sistematığına göre daha önceden belirlenmiş kavramlar doğrultusunda oluşturulan kodlar silüet, yaka, kol, süsleme, kumaş ve renk özellikleri olarak belirlenmiştir. Bir araya getirilen kodlar arasındaki ortak yönler dikkate alınarak yapılan tematik kodlama ile aşağıdaki temalar belirlenmiştir.

- ✓ Silüet özelliklerine göre temalar
- ✓ Yaka özelliklerine göre temalar
- ✓ Kol özelliklerine göre temalar
- ✓ Süsleme özelliklerine göre temalar
- ✓ Kumaş ve renk özelliklerine göre temalar

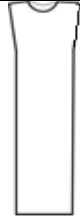

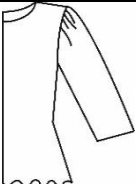

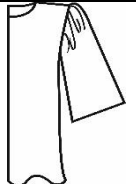
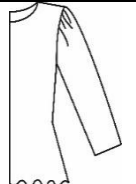

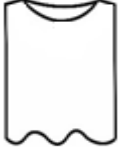

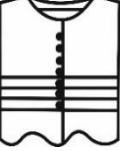
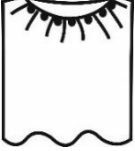

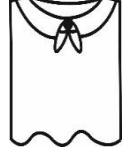

Araştırmanın amacına ulaşmak için belirlenen kodlar ve oluşturdukları temalar doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- Kadınlık dergisindeki moda yönelik sayfalarda kadın giyiminin silüet, kol ve yaka özellikleri nasıldır?
- Kadınlık dergisindeki moda yönelik sayfalarda kadın giyiminin süsleme ve aksesuar özellikleri nasıldır?
- Kadınlık dergisindeki moda yönelik sayfalarda kadın giyiminin kumaş/renk özellikleri nasıldır?

Bulgular

Araştırma kapsamında incelenen Kadınlık Dergisinin yayınlanma amacı; "Kadınlığın varlığını ve memlekette bir mevki bulunduğunu müdafa eder. Perşembe günleri neşrolunur. Musavver gazetedir. Sahaifimiz (sayfa) bilumum Osmanlı hanımları asrına..." olarak belirtilmiştir (Kadınlık,1912:7). 1912 yılında toplam 12 sayı olarak Perşembe günleri yayınlanan dergide kadınların ülkedeki konumu ve varlığının önemsendiği vurgulanarak, içeriğinde kadınların sosyal yaşam, kişisel bakım ve giyim tarzlarına yönelik bilgiler verilmiştir. Derginin kadın giyim modasına yönelik sayfalarındaki içerikler her sayıda farklılık göstermekle birlikte, giysi tamamlayıcıları, süslenme ve özellikle saç bakımı hakkında kadınları aydınlatıcı bilgilerin ağırlıklı olduğu görülmüştür. Kadınlık dergisinin 2-3-4 sayılarında yer alan kadın giyim modasının tasarım özelliklerinin, belirlenen kod listesine göre silüet-kol-yaka- süsleme açısından incelenerek genel temaların oluşturulduğu tematik kodlama tabloları aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Kadınlık dergisinin 1912 yılında yayınlanan 2-3-4 sayılarındaki kadın giyim modasının kodları ve oluşturdukları temalara göre tasarım özellikleri

Dergi adı:	Kadınlık	Yıl:1912	Sayı: 2-3-4	TEMALAR					
2-3-4 Sayıları Arasında Avrupalı Kadın Giysi Modası Görselleri									
KODLAR	Resim 1.1. 2.sayı	Resim 1.2. 2.sayı	Resim 1.3. 2.sayı	Resim 1.4. 3.sayı	Resim 1.5. 3.sayı	Resim 1.6 4.sayı	Resim 1.7 4.sayı		
	Siluet (Ön):								H-Siluet
	Siluet (Arka):								
	Kol								Üstü büzgülü takma kol
	Yaka								Beden üzerinde şekillendirilmiş oyuntulu yaka
Süsleme	Etek ve kolun üst-alt kısmında büzgü, kol ucunda firfir	Yakada volan ve kol ucunda firfir, kolun üst kısmında ve etekte büzgü	Kolda büzgü ve bedende makine pilisi	Kolun üst kısmında ve yaka ağzında büzgü	Etek kısmında drapeler, kolda büzgü	Etek kısmında ve kolda büzgü	Yakada ve kolda firfir	Büzgü ve firfir	

Tablo 1'deki Kadınlık Dergisinin ikinci sayısına ait ilk görselde Avrupa modası kadın giyim özelliği taşıyan boyun çevresine göre şekillendirilmiş sıfır yakalı giysinin H silüet formunda olduğu görülmektedir. Üst ve altı büzgülü takma kolunun ucunda fırır kullanılmıştır. İkinci sayının ikinci görseli tam boy olmadığından net bir yorum yapılamamakla birlikte, belden büzgülü ve etek ucuna doğru açılan bir forma sahip olduğu düşünülmektedir. Ucu fırır büzgülü kolları ve dönemin en sık kullanılan süsleme tekniklerinden volan, şerit ve hazır harçlarla süslenmiş -V- yaka formu dikkat çekmektedir. Avrupalı giyim tarzının yansıtıldığı üçüncü görsel ise H silüet formunda, truvakar boy takma kolları, beden üzerinde şekillendirilmiş sıfır yakalı ve önden tek sıra düğme kapamalıdır. Bel hattında yer alan makine pilileri ise giysinin önemli süsleme detayıdır.

Derginin üçüncü sayısında net olarak analiz edilebilecek Avrupalı kadın modasının özelliklerini taşıyan iki görsele (1.4,1.5) ulaşılmıştır. H silüet formundaki bu görsellerin önceki sayılardakilere benzer şekilde, truvakar boyda büzgülü takma kollar ve beden üzerinde şekillendirilmiş oyuntulu yaka formlarına sahip oldukları gözlenmiştir. Dördüncü sayının ilk görselindeki (1.6) giysinin ise, H silüet formunda belden kesikli ve eteği büzgülü, ayak bileğine kadar uzanan bir elbise olduğu görülmektedir. Üstü büzgülü takma kol diğer görsellerle benzerlik göstermesine rağmen, ön ortasındaki küçük fiyongu ile bebe yaka farklılık oluşturmaktadır. Ayrıca elinde bir kâğıdı okuyan Avrupalı kadın görseli ile Türk kadınının kendini geliştirmesi ve kültürel düzeyini arttırmasına yönelik mesaj verildiği söylenebilir. Dördüncü sayının ikinci görselindeki (1.7) etek ve kalçayı örtecek boyda uzun üstten oluşan iki parçalı H silüet formundaki giysiye, belindeki kuşakla bele oturan görünüm kazandırılmıştır. Bedene takılan dik yaka ve çevresindeki omuzlara kadar uzanan volan parça, giysinin ilk göze çarpan süsleme özelliğidir. Büzgülerle iki boğum oluşturulmuş takma kol ise bu giysinin önceki görsellerdeki kollardan farklı bir kol formuna sahip olduğunu göstermektedir. Giysinin yere kadar uzun, arkası kuyruklu drapelerle hareketlendirilmiş eteği de dikkat çekici diğer bir farklılıktır.

Tablo 1'deki Kadınlık Dergisinin 2, 3 ve 4. sayılarındaki kadın görsellerinin belirlenen kodları ile; H silüet formunda, beden üzerinde şekillendirilmiş oyuntulu yaka formlarına sahip, truvakar boyda büzgülü takma kolları, büzgü ve fırır süslemeli, uzun elbise formunun ortak tema oluşturduğunu söylemek mümkündür. Derginin 4. Sayısındaki görsellerin ise silüet formu ve süslemeleri aynı olmasına rağmen, bedene takılan yaka formları ve büzgülerle zenginleştirilmiş kol formlarıyla farklı tema oluşturdukları belirlenmiştir. Ayrıca son görseldeki giysinin uzun üst ve etekten oluşan iki parçalı olması, diğer görsellere göre önemli bir farklılık olarak görülmektedir.

Dönemin diğer kadın dergilerinden 1907 yılında yayınlanan Demet ve Mehasin dergisinin moda sayfalarındaki kadın görselleri incelendiğinde; abartılı ve kuyruklu A silüet formundaki giysilerin yoğunlukta olduğu görülürken (Koca ve Polat, 2020:440), 1912 yılına gelindiğinde Kadınlık dergisinin 2-3-4 sayılarındaki moda görsellerinin tasarım özelliklerinin kodlar açısından daha sade özellikler gösterdiği açıkça görülebilmektedir. Bu durumun, dönemin siyasi olayları, Balkan savaşlarının gündeme gelmesi ve ekonomik buhranların modayı da önemli ölçüde etkilemesinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Kadınlık dergisinin modaya yönelik sayfalarında giyim tarzlarının yanı sıra saç ve cilt bakımına yönelik bilgiler ve yönlendirmelere de yer verilmiştir. Derginin üçüncü sayısında güzellik için saç bakımının önemi vurgulanıp saçların dökülmesine ve cilt lekelerine karşı bilgilerle birlikte kitap tavsiyesinde bulunulduğu, tercüme edilen bilgilerden anlaşılmaktadır. Bu sayıda "Güzelliğin Sırları" başlığıyla yer alan makalede önerilen kaynağın ulaşılabileceği yerden fiyatına kadar detaylı bilgiler verilmiştir:

Hayatını, gençliğini ve letafet'ücihiyesini muhafaza ve idame etmek arzu ederler bu namedeki kitab-ı mut'ala buyurmalıdırlar. Birçok tedabir sıhhiyeyi bahis olmakla beraber saçların dökülmesi ve yüzdeki lekelerin azalması ve daha birtakım mutalat-ı muhevidir. Bihlassa muhterem kar'atımıza şayan tavsiyedir. Fiyatı yalnız üç kuruş olup Bab-ı Ali caddesinde itimat kütüphanesidir (Kadınlık, 1912: 8).

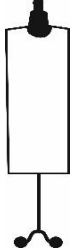
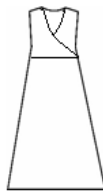

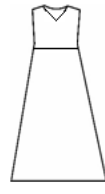

Derginin dördüncü sayısında da diğer sayılarda olduğu gibi saç bakımına özel bir yer verilerek, giysilerin saç ile bütünlük kazanabileceği vurgulanmıştır. Bu bağlamda kuaförün iş tanımı ve reklamı yapılarak kadınların kuaföre gitmesi teşvik edilmiştir. Bu sayıda Mahmut Nedim Efendi tarafından verilen reklamda "Hanımlara Mahsus İslam Saç Ticarethanesi" başlığı altında bugünün deyimiyile kuaför reklamı ve daveti şöyle yapılmıştır.

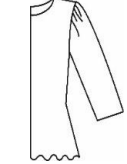

İmalahtanemde başlık postiş, buklelerin envai ve fileler Avrupa'da gördüğüm tahsil ve tetbi neticesi son moda olarak imal olunduğu gibi her renkte saç boyalar ile sularını ve saça muta'lık kafa levazımını ve ismarlama suretiyle takdim eder ve muhterem hanımefendilerimizin memnun kalacaklarını teminat-ı iştiraya davet ederim (Kadınlık, 1912: 10).

Dergideki bilgi ve görsellerin ilgili kaynaklarda yer alan dönemin saç bakımı ile ilgili bilgileriyle örtüştüğü görülebilmektedir. Pardoe (1999: 12) kadınların takma örgü saçlara gerek duymasının sebebini, onların çok sık banyo yaparak saçlarını yıpratmalarına bağlamıştır. Ayrıca, o devirde Türk kadınlarında yaygın olan takma saçın örgüler halinde yemeninin kıvrımlarına dolanıp, elmas ya da zümrüt tokalarla tutturularak kullanıldığını belirtmesi de dergide kadınlara sunulan bilgi ve görselleri destekleyen örneklerden biridir. Bu bilgiler doğrultusunda; zaten saç süslemelerine önem veren Türk kadınlarının dergideki bu bilgilere ilgi duyması ve uygulamak için çaba göstermesi doğal bir sonuç olarak görülmektedir. Dergilerin moda sayfalarında Avrupalı kadın görsellerine yer verilerek Türk kadınına Avrupa modasının tanıtıldığı, bu tarzda giyinmeye teşvik edildikleri ve bunun kadınlar üzerinde yansımalarının da hızlı bir şekilde görüldüğü edebi eserlerde bile yansıtılmıştır.

Halide Edip Adıvar'ın (1973: 30) Yeni Turan (1912) adlı romanında, Kaya, Türk kumaşından yapılmış sade bir elbise içinde tasvir edilmektedir. "Arkasında, bütün moda ve yeniliğe meydan okur gibi yakasız bir gömlek, yumuşak Türk kumaşından bolca kurşuni, sade bir elbise vardı.", Reşat Nuri'nin Çalıkuşu (1922) romanında ise bu durum, bir diğer idealize kadın karakter olan Feride'nin Bursa ipeğinden yapılmış bir elbise giymesiyle desteklenmektedir: "Feride, işini bitirdikten sonra Kâmrân'ın karşısında alçak bir mutfak iskemlesine oturmuştu. Kalm, donuk Bursa ipeğinden -dışarı biçimi- bol bir elbise, boynunu, vücudunu geniş, hafif kıvrımlarla örtüyordu" (Güntekin, 1980: 375). Bu örneklerde görüldüğü gibi tasvir edilen elbiselerin biçim, renk ve sadelik açısından Tablo 1'deki görselleri destekler nitelikteki betimlemeler olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Kadınlık dergisinin 1912 yılında yayınlanan 5-7 sayılarındaki kadın giyim modasının kodları ve oluşturdukları temalara göre tasarım özellikleri

Dergi adı: Kadınlık Yıl:1912 Sayı: 5-7		5-7 Sayıları Arasında Avrupalı Kadın Giysi Modası Görselleri			TEMALAR
KODLAR					
		Resim 2.1 5.sayı	Resim 2.2 5. sayı	Resim 2.3 7.sayı	
	Siluet (Ön)				H-Siluet
Siluet (Arka)					

Kol				Kolsuz form
				
Yaka	Drape	Şerit ve büzgü	Etek ucunda volan	Büzgü, pili
Süsleme				

Tablo 2' deki Kadınlık dergisinin 5-7 sayılarındaki görsellerin; H silüet formunda ve belden kesikli A silüet formunda, beden üzerinde şekillendirilmiş U ve V yakalı giysiler olduğu görülmektedir. Tüm görsellerin derin yaka oyuntuları ve iki görseldeki kolsuz giysiler daha önce çok rastlanılmayan bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Derginin beşinci sayısındaki ilk görseldeki giysi (2.1.) kruvaze kapamalı derin yaka açıklığı olan üst ve drapeyle toplanmış eteği ile iki parçadan oluşmakta, ikinci görsel (2.2.) ise derin yaka oyuntusu ve tek omuz askısına takılmış drapel bir düşüşle şal görünümü sergileyen omuz parçası ile dikkat çekmektedir. Üçüncü görselin (3.3.) kolsuz bedeni, ön ortasında yaka oyuntusundan bele kadar uzanan ütüsüz pilikaşesi ve belde büzgülerle toplanan etek formu diğerlerinden farklılaşmasını sağlayan tasarım özelliklerdir. Kadınlık dergisinin yedinci sayısında net olarak analizi yapılabilecek yalnızca bir görselin olduğu (3.3.) ve daha çok kadınları giysi dikmeye teşvik edecek bilgilere yer verildiği görülmüştür. "Terzilik" konulu sayfalarda kesim için kumaşın hazırlanması, kumaşın ekonomik kullanılması, kalıbı kumaşa yerleştirme ve kesim işlemi hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur.

Terzilikten muhabbet(Tülbent üzerine örnek tersini usulü),kumaş israfına mahl kalmamak için herhangi bir kumaş biçilmezden akadem-i evvel bol tülbent üzerine tahbire icrası lazımdır. Yapılan resim ve örneğin matlube-i muvaffak bulunduğu tahkik ettikten sonra hiçbir suretle inhiraf etmemek ve adeta yapışmış gibi kumaş ve tülbentin iplikleri atkı ve çözgü (düz boy ipliğine göre)birbiri üzerine gelmek suretiyle örnek kumaş üzerine yerleştirilmelidir. Bu gibi muhaziyerin önünü almak içinde yegâne çare örneği kumaşa birkaç iğne ile rapt etmektir. Hiç tülbente ihtiyaç-ı mes etmeksizin doğrudan doğruya saman kağıdı üzerindeki resimden kumaş biçilebilirse de mübtedi olanlar için müşkülât-ı daidir. Çünkü kağıt ne kadar olsa tülbent gibi yumuşak ve sabit değildir. Bianen aleyh saman kağıdı üzerine herhangi bir tülbent konulup kurşun kalemle üstünden örnek tülbent üzerine çizildikten sonra kumaş üzerine tatbik edilirse daha emniyetle iş görülmüş olur (Kadınlık, 1912: 11).

Kadınlık dergisinin 7. sayısındaki bilgilerden kadınları kendi giysilerini dikmeye teşvik eden biçki-dikiş ile ilgili en ince ayrıntısına kadar bilgi verildiği görülmektedir. Bu dönemde birçok biçki-dikiş eğitimi veren okul ve kursların açıldığı dikkate alındığında, dergilerde bu eğitimi destekleyici bilgiler verilmesinin önemli olduğunu söylemek mümkündür. Karakışla (2014: 75-76) Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzileri kitabında; 1913 yılında Osmanlı Müdafaa-ı Hukuk-ı Nisvan Cemiyeti'nin yayın organı ve Osmanlı İmparatorluğu'nda yayınlanmış en radikal kadın dergisi olan "Kadınlar Dünyası'nın" organize ettiği bir Terzi Evi girişimi olduğunu, cemiyet azalarından terzilik sanatının inceliklerine vakıf olan hanımlar tarafından idare edilecek olan bu terzihanede ayrıca genç kızlara terzilik dersleri de verildiğini belirtmektedir. Gürsoy (2009: 171) ise dönemin terzilik zanaatının ne denli önemli olduğunu; "Fatma Aliye'nin romanlarına genellikle Avrupa tarzı dikilmiş giysiler ön plandadır. Çünkü Avrupalı olmanın önemli ölçütlerinden biri de onlar gibi giyinmektir. Bu hanımlar hem bu dönemin okullarında öğretmenlik yaparken, hem de genç kızlara ve kadınlara dikiş, nakış öğreten kişiler olarak tarihte yer almaktadır" şeklinde ifade etmektedir. Kadınlık dergisinin de Avrupa tarzı moda giysileri tanıtan giysilerle birlikte dikim tekniklerine yer vermesi Fatma Aliye'nin yukarıda yer alan söylemlerini

desteklemektedir.

Çalışma kapsamında yapılan inceleme sonucunda, döneme ait kadın dergilerinin arasında sıra saç ve güzelliğe ilişkin bilgilere de detaylı yer veren dergilerden birinin Kadınlık Dergisi olduğunu söylemek mümkündür. Derginin yedinci sayısında güzellik ve saç bakımının ağırlıklı olarak değinilen bir konu olduğu dikkat çekmektedir. Kişisel bakımın bir kadın için önemli olduğu ve giyim tarzını tamamladığı vurgulanan bilgilerde, saç bakımı ve saç modelleri yer almaktadır.

Sabunlu Su ve Yağlı Saçlar" başlıklı makalede, "Başın hiç olmazsa ayda defa yıkanmaya şiddetle ihtiyacı vardır ki şampuan yani sabunlu su ile yıkamak lazımdır. Sahi ve umumi olduğu gibi yalnız istimaliyle saçlar kafi derecede temizlenmiş olur; baştaki yağ fazla miktarda bulunuyorsa şu halde bir miktar pomada veya kozmetik istimaline cevaz vardır. Saçların dökülmeye başladığı görüldüğünde henüz bidayet-i marzi teşkil etmiş olacağı derhal makul ve mezad yıkamak lazımdır. Eğer fayda etmezse bir hastalığın mevcut olduğu anlaşılacağı üzere hemen doktora müracaat etmek lazımdır(Kadınlık, 1912: 12).

Bölgesel konum, ekolojik özellikler, yaşam şekilleri, inançlar, etnik özellikler vb. etkenler giyim kültürünü çok çeşitli boyutlarıyla etkilediği ve geliştirdiği için, giysiler bir dönemin, bir ülkenin, bir topluluğun veya bir kişinin özelliklerini gösteren önemli kültürel objelerdir (Koç ve Koca, 2016: 759). Giysilere kültürel değer kazandıran unsurlar zaman içinde pek çok faktörün etkisiyle değişime uğramakta ve söz konusu etkenlerin gücü de ortadan kalkmaktadır. Bu durum giysilerin kültürel obje niteliğini yitirmesine ve moda ürününe dönüşmesine yol açmaktadır. Bu nedenle, giysilerin uzun yıllar değişmezlik gösteren özelliklerini korumaları nedeniyle oluşan Türk kadını giyinme kültürünün, giysi biçimlerinden baş süslemelerine kadar değişim sürecine girmesinde de dergilerde yer alan görsellerin ve uygulamaya teşvik edici bilgilerin etkisinin olduğu kuşkusuz bir gerçektir. Meriç'in (2000: 44), "seçkin Türk kadınları tarafından çarşafın altından giyilen Avrupalı kıyafetler ve değiştirilen saç modelleri ile geleneksel dönemden farklılaşan yeni bir sosyal kadın yaşamını haber vermektedir" açıklaması bu değişim sürecine işaret etmektedir.

Devlet olarak batılılaşma çabalarının yoğun yaşandığı bir dönemde, değişime ve yeniliğe ayak uydurmak için oldukça istekli olan Türk kadınının sosyal yaşamındaki dönüşümüyle birlikte yeni bir imaj yaratmak istemesi doğal bir sonuçtur. Tablo 1 ve 2'deki analizlerle kadın dergilerinin Avrupalı kadın imajıyla yansıttığı özendirici giyim tarzları ve teşvik edici bilgilendirmelerinin, Türk kadınının giyim tarzının değişiminde etkili olduğunu, böylece yeni bir imaj yaratıldığını söylemek mümkündür. Koca ve Koç'un (2012:66), moda sosyologlarının birçoğunun yarattığı görsel etkinin giysinin en önemli işlevlerinden biri olduğunu ve kişilerin modayı kullanarak dış görünüşleriyle bir imaj yarattıklarını vurgulamaları bu söylemi destekler niteliktedir.

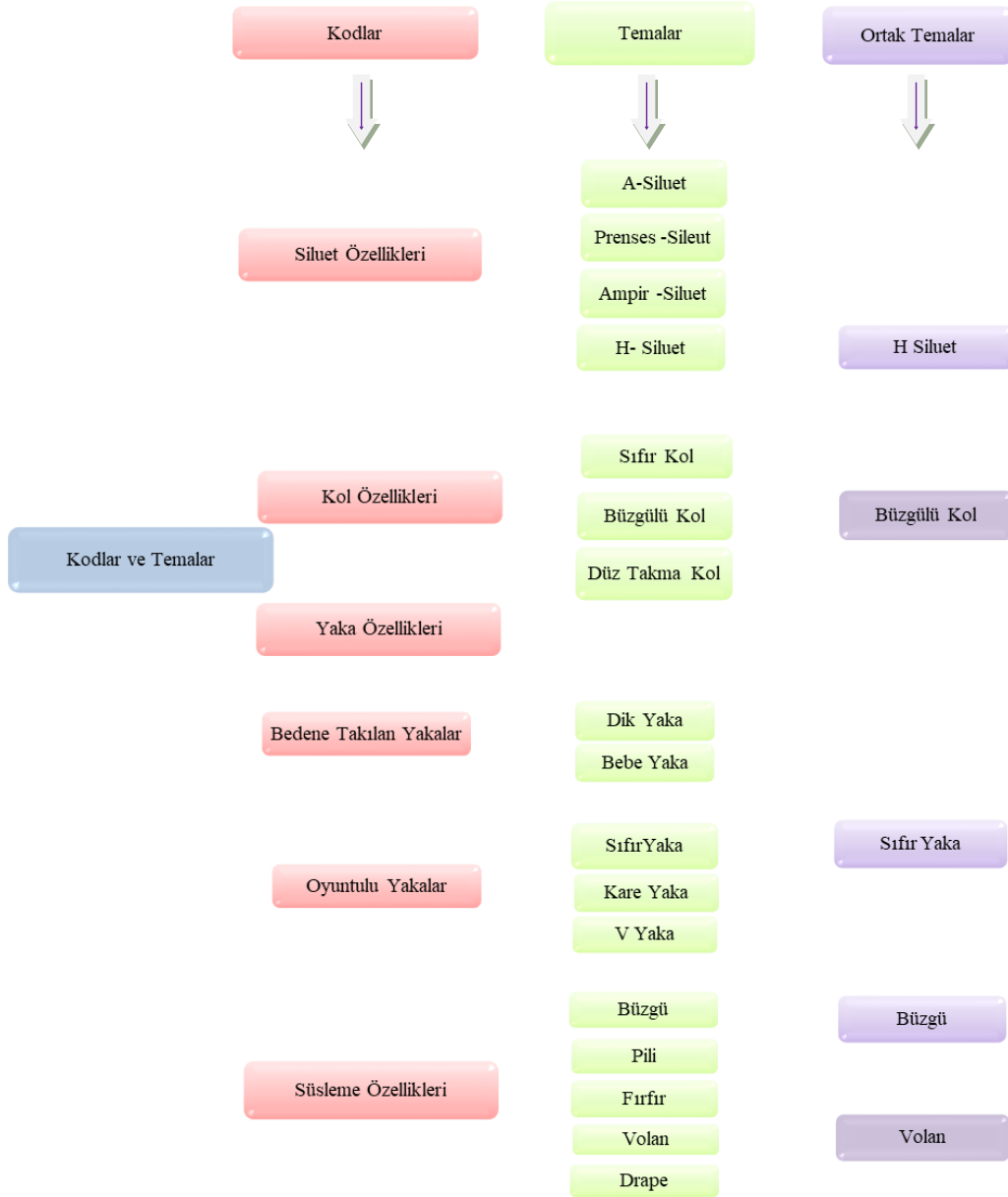
Sonuç ve Öneriler

II. Meşrutiyet dönemi kadın dergilerinden biri olan Kadınlık Dergisinin 1912 yılında yayınlanan sayılarının kadın modasına yönelik sayfalarındaki görsellerin içerik analizi yöntemiyle nitel (tasarım) özelliklerinin belirlenmesinin amaçlandığı bu çalışmada; sayıların tümünde moda giyim tarzı ile Avrupalı kadın imajı yansıtıldığı ve bu tarzı tamamlayan kalıp, dikiş, süsleme ve saç-güzellik konularına hemen hemen aynı oranda yer verildiği görülmüştür. 1912 yılında haftalık olarak toplam 12 sayı yayınlanan Kadınlık dergisinde çalışma kapsamında alınan 2,3,4,5,7 sayılarındaki 11 Avrupalı kadın görseli kod listesinde yer alan silüet, giysi tamamlayıcıları ve aksesuar ile kumaş-renk açısından analiz edilmiş ve Avrupa modası kadın giyim özelliklerine yönelik elde edilen sonuçlar ile temalar bulunmuştur.

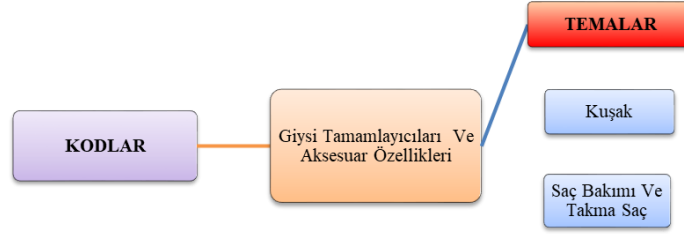
Kadınlık dergisinin araştırma kapsamındaki 2-7 sayısı arasındaki sayılarda moda sayfalarındaki tüm görsellerin tasarım özellikleri kodlar ve oluşturdukları temalar bağlamında incelendiğinde; az sayıda A silüet görülse de giysilerin genellikle H silüet formunda, beden üzerinde şekillendirilmiş oyuntulu yakalı ve üstü büzgülü takma kollu olduğu, süsleme olarak büzgü ve serbest pililerin sıklıkla kullanıldığı görülmüştür. Kumaş olarak çoğunlukla pazen, pamuklu kumaş ve patiska kullanıldığı, genellikle koyu renk tonlarının tercih edildiğine ilişkin bulgulara tercüme edilen yazılı bilgilerden ulaşılmıştır. Güzellik, saç bakımı ve süslemelerinin giyim tarzlarının tamamlayıcısı olarak önemle üzerinde durulan bir konu olarak derginin sayılarında sıklıkla yer

almıştır. Kadınlık dergisinin analiz edilen tüm sayfalarından elde edilen ortak temalar Şekil 1, 2 ve 3'de sunulmuştur.

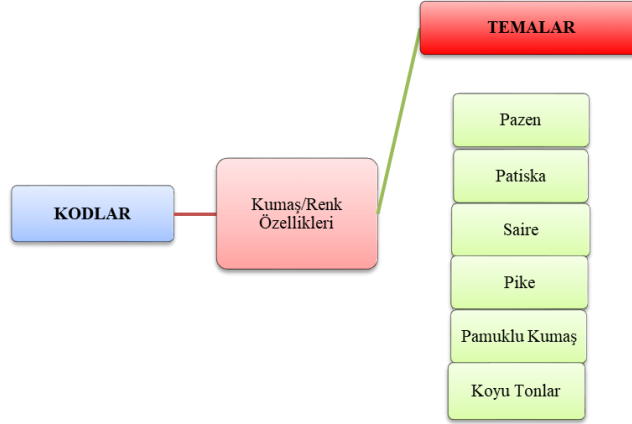
Şekil 1. Kadınlık dergisi 2-7 sayıları arasında yer alan Avrupa modası kadın giyim özelliklerine ilişkin kodlara göre temalar

Şekil 2. Kadınlık dergisi 2-7 sayıları arasında yer alan Avrupa modası kadın giysi tamamlayıcıları ve aksesuar özelliklerine ilişkin kodlara göre temalar

Şekil 3. Kadınlık dergisi 2-7 sayıları arasında yer alan Avrupa modası kumaş/renk özelliklerine ilişkin kodlara göre temalar

Sonuç olarak, Kadınlık Dergisinin moda sayfalarındaki görseller ve Osmanlıca metinlerin Türkçe tercümesinden elde edilen bilgiler doğrultusunda; Avrupa kadın modasının teşvik edici ve yönlendirici şekilde Türk kadınına tüm özellikleriyle tanıtıldığını ve bunun Türk kadının giyinme kültürünün değişiminde önemli rol oynadığını söylemek mümkündür. Modanın özellikle kadınlar için her dönem vazgeçilmez olduğu ve toplum üzerindeki etkilerinin önüne geçilemediği dikkate alındığında; II. Meşrutiyet döneminde yayınlanan diğer kadın dergilerinin ve modayı yönlendirme gücüne sahip dergilerin dönemsel olarak ele alınıp araştırılması önemli görülmekte ve önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Adıvar, Halide. Yeni Turan (1912). 5. Baskı. İstanbul: Atlas Kitabevi, (1973).
- Akgündüz, Ümit. Kadın ve Kadınlığa Dair II. Meşrutiyet Dönemi Dergilerinden Yansımalar (1908-1918)", Folklor/Edebiyat Dergisi, 73(2013): 63-80.
- Barış, Tayfun. Resimli Kitap Dergisinin İncelenmesi (9.-16. Sayıları), Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Türk Edebiyatı Bilim Dalı, (2010).
- Güntekin, Reşat Nuri. Çalıkuşu. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevleri, (1980).
- Gürsoy, Ülkü. "II. Meşrutiyet Dönemi Dergileri Üzerine Bir Değerlendirme" Doğu-Batı, 46(2009): 207-221.
- Karakışla, Yavuz Selim. Osmanlı Hanımları ve Kadın Terzilleri(1869-1923). İstanbul: Akıl Fikir Yay., (2014).
- Koca, Emine. "Osmanlıda Yapılan Kılık Kıyafete İlişkin Reformların Erkek Giysilerinin Biçimsel Özelliklerine Etkileri" CIEPO -20 Comité International des Études Pré-Ottomanes et Ottomanes, 27 June -1 July(2012):664-681
- Koca, Emine ve Polat Gülşah.(2020) "Türk Kadınının Giyinme Kültüründeki Değişimde Kadın Dergilerinin Etkisi: II. Meşrutiyet Dönemi Mehasin Dergisi Örneği" Turkish Studies Journal, Cilt:15 Sayı:1 (2020): 429-445.
- Koca, Emine ve Koç, Fatma. "Modanın Beslendiği Oryantalist Ögeler: 1910-1920 Yılları Vogue Dergi Kapakları Örneği", Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD), Eurasian Journal of Researches in Social and Economics (EJRS), Cilt: 6 Sayı:10(2019):1-15.
- Koca, Emine ve Koç, Fatma. "Giysi Yüzey Tasarımına Disiplinlerarası Bir Yaklaşımında Tasarımcının Rolü", I. Uluslararası İstanbul Tekstil Sanatı Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 17-20 Ekim (2012): 64-75.
- Koç Fatma ve Koca Emine. "Gelenekli Halk Giyim Kuşamında Yozlaşmaya Yönelik Bazı Tespitler", 24 Kasım Başöğretmen Uluslararası Eğitim ve Yenilikçi Bilimler Sempozyumu, Ankara, 23-24 Kasım (2019): 165-175
- Koç, Fatma ve Koca, Emine. "Halk Giyim Kuşamının Yok Olmasına İlişkin Nedenler ve Koruma Altına Alınması Gerekliliğinin 5N1K Yöntemi ile Analizi", Turkish Studies -, (Prof. Dr. Hayati Akyol Armağanı), Cilt:11 Sayı:2 (2016): 755- 778. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9274>
- Kurnaz, Şefika. Cumhuriyet Öncesinde Osmanlı kadını 1839- 1923, İstanbul: M.E.B. Yayınları, 1992.
- Meriç, Nevin. Âdâb-ı Muâşeret: Osmanlı'da Gündelik Hayatın Değişimi (1894-1927), İstanbul: Kapı Yayınları, 2000.
- München'deki Goethe Enstitüsü'nün bir sergisi, Zamanın Değişimi İçinde Modanın 200 Yılı, Ankara-İstanbul-İzmir, 1976.
- Neuman, W. Lawrence. Toplumsal Araştırma Yöntemleri: Nicel ve Nitel Yaklaşımlar.İstanbul: Yayın Odası., 2012.
- Pardoe, Julia. Sultanlar Şehri İstanbul, Çev.: M. Banu Büyükkal. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 2010.
- Yıldırım, Ali.ve Şimşek, Hasan. Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.Ankara: Seçkin Yay., 2008.
- Kadınlık Dergisine Ait Tüm Görsel ve Yazılı Bilgiler Milli Kütüphane Arşivinden Temin Edilmiştir. (Erişim Tarihi: 20.02.2018).

MAGAZINES ON THE CHANGE IN OTTOMAN WOMEN'S CLOTHING CULTURE: EXAMPLE OF KADINLIK MAGAZINE IN II. MESRUTIYET PERIOD

Emine KOCA
Gülşah POLAT

ABSTRACT

During the II. Meşrutiyet Period, the Ottoman Empire started to follow Europe in many areas, and the magazines for women, which became widespread with the developing thought movements and press activities, supported the development of women in every aspect. One of the women's magazines published during the II. Meşrutiyet Period, the magazine Kadınlık especially with its fashion-oriented pages, was effective in the adoption of the Western style of clothing and the spread of fashion. In this study, which aims to determine the qualitative (design) features of the visuals on the pages of women's fashion in the magazine Kadınlık (Women's Fashion) with the method of content analysis, comments were also made on the effects of the magazine on the change in Turkish women's dressing culture. The fashion visuals in the issues of the magazine published in 1912 were presented in thematic coding tables, formal drawings of the clothing visuals were made according to the codes and themes were created. In the themes that emerged as a result of the research, it was seen that the magazine mostly included information and visuals on European women and European fashion, and also covered the issue of molding and sewing by encouraging women to sew their clothes. It is thought that this study will constitute a source for the history of Turkish clothing and contribute to the researches in this field.

Keywords: Ottoman, II. Mesrutiyet, magazines, women, clothing, fashion